

Рібцун Ю. В., к. пед. н., старший науковий співробітник відділу логопедії,
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України

СУЧАСНЕ ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

***Анотація.** В сучасних реаліях креативні концепції Нової української школи та інклюзивної освіти тісно переплелися, адже з року в рік збільшується кількість дітей з особливими освітніми, зокрема мовленнєвими, потребами. Вимогою часу є розроблення для дітей зазначеної категорії таких універсальних освітніх програм, котрі б враховували як особливості психомовленнєвого розвитку учнів, так і основні навчальні, розвивальні, виховні завдання, які втілює в життя сучасна школа.*

***Ключові слова:** НУШ, діти з особливими мовленнєвими потребами, програмно-методичне забезпечення.*

На основі соціальної рівності учасників освітнього процесу, національної єдності, підтримання вітчизняної автентичності відбувається реформування сучасної освіти України, яке пов'язане, насамперед, із реалізацією концепції Нової української школи (НУШ) [1] та впровадженням інклюзії, спрямоване на зростання соціально-економічного розвитку і конкурентоспроможності нашої держави. У 2018 р. відбувся набір першачків до НУШ, а вже 2022 р. відзначився дебютом оновленої базової середньої освіти. Інноваційні запровадження НУШ тісно пов'язані з функціонуванням нових професійних стандартів, модернізацією підручників, появою новаторських стандартів початкової та базової середньої освіти.

Якщо раніше загальна середня та інклюзивна освіта функціонували паралельно, лише побіжно торкаючись, то відтепер вони діють спільно, тісно переплітаючись, і є нерозривно пов'язаними, адже в будь-якому класі на сьогодні може навчатись один чи кілька учнів з особливими освітніми, у т. ч. й мовленнєвими, потребами [5]. Відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання в школі [3] власне навчання, надання корекційних послуг, виділення ресурсів на забезпечення такої підтримки (інклюзивна субвенція) здійснюються з урахуванням потреб кожної дитини за так званими «рівнями підтримки». Виокремлено п'ять рівнів підтримки – від найлегшого, який може визначати шкільна команда психолого-педагогічного супроводу (1 рівень), до найтяжчого (5 рівень). Ієрархія від 2 до 5 рівня потребує комплексної оцінки фахівців інклюзивно-ресурсного центру.

Такий підхід до підтримки дітей з особливими освітніми потребами було запозичено із дальнього зарубіжжя (Канада, США). Запропонована зарубіжними ученими трирівнева модель втручання складається із трьох рівнів підтримки: 1) універсальний (найлегший рівень), на якому школярам надаються регулярні консультації, тимчасові допоміжні завдання для підвищення якості їх навчання; 2) додатковий, якого потребують 15% із загальної кількості дітей з особливими освітніми потребами, що вимагає допомоги логопеда, психолога, асистента вчителя тощо; 3) спеціальний (найскладніший рівень), яким охоплюється біля 5% здобувачів початкової освіти, котрі потребують постійної психолого-педагогічної роботи з різнопрофільними фахівцями.

Кожна дитина унікальна, і саме тому одним із основних завдань учителя є те, щоб заохотити школяра до виконання того чи ін. виду діяльності, інтегрувати його в колектив, враховуючи особливості характеру, поведінки, сприймання та переробки інформації (аудіал, візуал, дискрет, кінестетик). Навіть не заглиблюючись у зміст понять «інклюзія»,

«діти з особливими мовленнєвими потребами» (ОМП) педагоги вже працювали на першому рівні підтримки з учнями, котрі потребували значно більшої кількості уваги. Так, наприклад, якщо школяр виводив петлі чи гачки в ін. бік, не дотримувався ліній, «не бачив» полів, не дописував закінчень, надто повільно читав чи рахував, пропускав літери при читанні та на письмі, він залишався після уроків і педагог (або учні старших класів) додатково займався (-лись) із ним, рекомендував батькам, за потреби, відвідувати з дитиною логопедичні заняття. Це стосується усіх шкіл і звичайних загальноосвітніх класів.

На наступних рівнях підтримки для задоволення потреб дітей з ОМП мають відкриватись уже інклюзивні класи. Реалізація інклюзивної професійної компетентності вчителя полягає в тому, що він працює не тільки з дитиною з ОМП та задовольняє у навчальному процесі лише її потреби, а одночасно тримає у фокусі увесь учнівський колектив, робить усе можливе, щоб школяр з труднощами не відчував себе відчуженим. Зважаючи на це вже на другому рівні підтримки для учня з особливими мовленнєвими потребами складається індивідуальна навчальна програма, на третьому рівні школяр потребує адаптації, а на четвертому-п'ятому – адаптації чи модифікації навчальної програми. Крім того, вчителю, починаючи з другого рівня підтримки, допомагає асистент, а з третього – асистент учня.

Незважаючи на те, що діти з ОМП в умовах інклюзії навчаються за Типовими навчальними загальноосвітніми програмами, особливості їх психомовленнєвого розвитку, насамперед на початковому етапі навчання, потребують більшої алгоритмізованості, деталізованості, структурованості подачі навчального матеріалу, який би був наскрізно охоплений мовленнєвою корекційно-розвивальною складовою. Саме тому нами створені спеціальні універсальні освітні програми для молодших школярів з ОМП.

Простежимо логіку побудови спеціальних універсальних освітніх програм для здобувачів початкової освіти з особливими мовленнєвими потребами. Для зручності роботи педагогів розроблені нами програми оформлені у вигляді таблиць, що складаються з трьох колонок.

Перша колонка має назву «Зміст розвитку», адже містить основні його види: 1) мовленнєвий розвиток; 2) емоційно-вольовий та ціннісно-смісловий; 3) когнітивний; 4) психосоціальний; 5) фізично-мовленнєвий; 6) художньо-мовленнєвий, що реалізують основний принцип сучасної освіти – «різнобічний розвиток упродовж життя».

Для кожного навчального предмета насамперед зазначається провідний вид розвитку, а далі йдуть усі інші. Так, наприклад, для предметів «Українська мова та літературне читання» (мовно-літературна освітня галузь) – це мовленнєвий розвиток; «Математика» (математична галузь) та «Інформатика» (інформатична освітня галузь) – когнітивний розвиток; «Дизайн і технології» (технологічна освітня галузь) та «Мистецтво» (мистецька освітня галузь) – художньо-мовленнєвий розвиток; «Я досліджую світ» (громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна, природнича освітні галузі) – емоційно-вольовий і ціннісно-смісловий розвиток; «Фізична культура» (фізкультурна освітня галузь) – фізично-мовленнєвий розвиток.

Окрім видів розвитку, у першій колонці зазначаються можливі форми роботи: бесіди, екскурсії, спостереження, проблемні ситуації, ігри (дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові), психологічні, пантомімічні етюди, вправи артикуляційної, голосової, дихальної, мімічної, пальчикової, зорової гімнастики, логоритмічні, кінезіотерапевтичні вправи, вправи з нормалізації м'язового тону, мультимедійні засоби тощо, що загалом створюють базу навчального та корекційно-розвивального, комунікативно-освітнього середовища.

Друга колонка таблиці «Орієнтовні показники розвитку учнів» представлена дієсловами третьої особи однини (на кшталт «знає», «вміє», «складає», «розповідає» тощо). Показники розміщені у логічній послідовності, із дотриманням діад: «просто – складне», «відоме – невідоме», «загальне – конкретне». Попередні завдання є ніби підготовчою роботою, базисом для виконання наступних.

З метою формування в учнів адекватних оцінних суджень, результати оцінювання особистісних надбань здобувачів початкової освіти здійснюються педагогами відповідно до орієнтовної рамки оцінювання вербально у 1-2 класах, а у 3-4 класах – на вибір закладу вербальною чи рівневою оцінкою [2].

Третя колонка «Основні вектори корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи» представлена іменниками на позначення освітніх, розвивальних, корекційних, виховних впливів (типу «формування», «актуалізація», «закріплення», «розвиток», «автоматизація», «виховання» тощо). Саме така подача матеріалу програм створює цілісність і у взаємозв'язку структурних компонентів дозволяє забезпечити реалізацію логопсихосинергетичного підходу.

Дискусійні, дещо суб'єктивні, часто проблемні (переважно з боку батьків дітей-«мовчунів») питання визначення рівня підтримки дитини не повинні впливати на неї саму. Кваліфіковане визначення труднощів, їх характеру, механізмів наявних у здобувача початкової освіти порушень психомовленнєвого розвитку, бачення сильних і слабких сторін дитини, її потенційних можливостей – це все має знаходити своє відображення в навчальному процесі під керівництвом зацікавленого в успіху школяра вчителя. Розроблення універсальних освітніх програм має значно спростити забезпечення якісної та ефективної роботи на всіх рівнях підтримки учнів з особливими мовленнєвими потребами.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>.
2. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти. Наказ МОН України № 813 від 13 липня 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih>.
3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України № 957 від 15 вересня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>.
4. Рібцун Ю. В. До питання створення універсальних освітніх програм для дітей з особливими мовленнєвими потребами. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2022. № 1. С. 53-68.
5. Рібцун Ю. В. Ширшає коло друзів. Рівні права, рівні можливості, кроки до успіху. К : ТОВ «Поліпринт», 2021. 64 с.

Саранчук Н. Р., методист відділу методики навчальних предметів суспільно-гуманітарного та естетичного циклів,
Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти

СУЧАСНИЙ ВЧИТЕЛЬ МИСТЕЦТВА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Життєвий шлях кожної людини визначений долею, призначенням щодо виконання своєї місії у світі, у своїй країні. Робота методиста з учителями – це непростий життєвий